

PLANPROGRAM BILAGOR

UTVECKLING AV SÖDERHAMNS CENTRUM

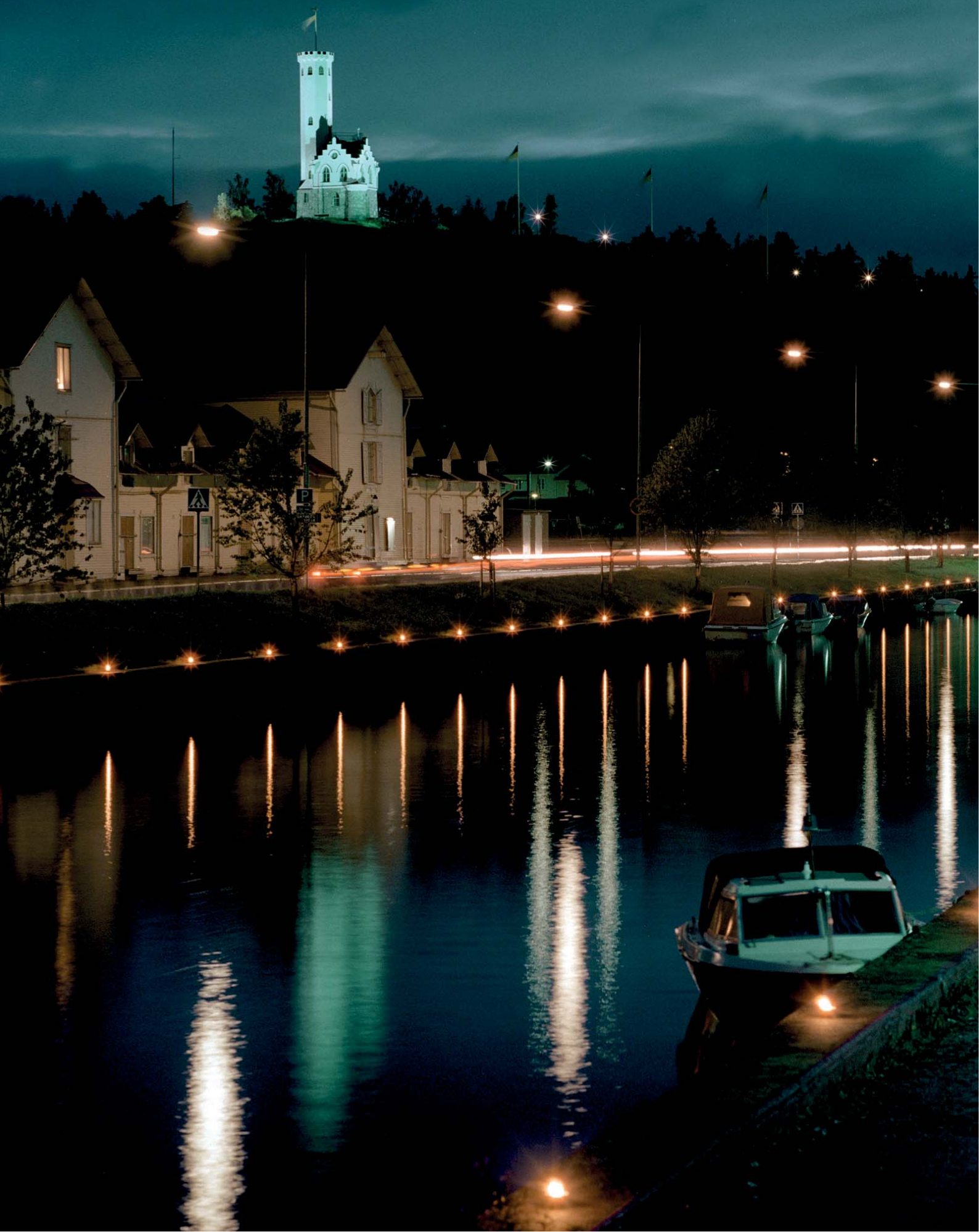
MAJ 2015

**SÖDER
HAMN!**

Innehållsförteckning

	sid
① FÖRUTSÄTTNINGAR	3
Söderhamn i ett regionalt perspektiv	4
Handel	5
Konsten i centrum	6
Bostäder	7
Söderhamns stadskärna – <i>ett riksintresse för kulturmiljö</i>	8
Markförhållanden	9
Teknisk försörjning	10
Söderhamnare tycker om centrum	11
② ANALYS	15
Landskapets förutsättningar	16
Målpunkter och stråk	17
Barriärer	18
Bebyggelsestruktur	20
Trafik	23
Vattenområden	24
Parker och grönområden	25

FÖRUTSÄTTNINGAR

Söderhamn i ett regionalt perspektiv

Söderhamn är en skärgårdsstad, belägen ca 2 timmar från Stockholm och 40 minuter från Gävle. Kommunen är en del av infrastrukturregionen Östra Mellansverige och ligger strategiskt väl längs med kuststråket, vilket innebär att närheten till E4:an och Ostkustbanan är mycket god. I Söderhamn ansluter även riksväg 50 och järnvägen väster ifrån. Från Söderhamns resecentrum är det 8 minuters promenad till stadskärnan. Här sker också smidig

omstigning mellan tåg, buss och bil. Söderhamn är ur ett pendlarperspektiv väl placerat med starka arbetsmarknader i alla väderstreck som exempelvis Gävle/Uppsala, Bollnäs/Falun samt Hudiksvall/Sundsvall.

Med ett dubbelspår kan Söderhamn bli en mycket attraktiv bostadsort. Invånarna kan då resa till Gävle på 20 minuter, Sundsvall på 40 minuter och Stockholm/Arlanda på 1 timme och 20 minuter.

Handel

Handelns utredningsinstitut (HUI) gjorde 2001, på uppdrag av Söderhamns kommun, en konsekvensanalys över detaljhandeln i Söderhamn med fokus på utveckling av Faxeområdet och Köpmantorget. Den 13 år gamla analysen visar att dagligvaruhandeln totalt sett ligger på en hög nivå i kommunen. Dagligvaruhandeln bedöms i analysen ha en bra sammansättning och god variation.

Det är inom sällanköpshandeln som köpkraften förväntas öka i Söderhamn. Konkurrens inom handeln skulle kunna ha en positiv effekt på sällanköpshandeln i Söderhamns stadskärna.

Faxeområdets placering bedöms som mindre

fördelaktigt för detaljhandeln då området varken hör till stadskärnan eller till något externhandel centrum. Fler handelsområden i anslutning till centrum kan splittra handeln och leda till att halvbra butiker som etablerar sig inte blir lönsamma.

Stadskärnor som är koncentrerade har ofta en mer gynnsam utveckling än stadskärnor där handeln är utspridd. Analysen visar därför att en etablering av handel vid Köpmantorget kan ha en sammansvetsande effekt på handeln i Söderhamns stadskärna.

Handeln har på senare år förstärkts med större kedjor som etablerat sig i centrala Söderhamn.

Konsten i centrum

Konstnärlig gestaltning av hög kvalitet i centrum skapar trivsel och sammanhang och bidrar till känslan av ett centrum som kreativ mötesplats som känns levande och i förändring oavsett årstid eller tid på dygnet.

GENOMGRIPANDE KONSTNÄRLIG GESTALTNING

I oktober 2013 arrangerade kommunens konstutskott ett dialogcafé där man bjöd in alla intresserade till ett samtal om offentlig konst och dess betydelse för vår stad. I det samtalet framkom många kreativa och spännande idéer som konstutskottet tagit hänsyn till i diskussionerna kring och arbetet med den nya konsten i centrum.

Bland annat framkom att många vill ha ”konst som sticker ut” och som gör avtryck i staden och hos individen.

Delaktighet och tillgänglighet är också viktigt för att skapa en bra plattform för konsten och samtalet kring den nu och i framtiden. Den offentliga konsten kan i sin tur också öka delaktigheten, engagemanget och stoltheten för Söderhamn.

I utvecklingen av Söderhamns centrum fyller den offentliga konsten en viktig roll. Här finns chansen att skapa mötesplatser för rörelse, vila och upplevelser. Konstnärliga frågor är en viktig del i förnyelsen av platser och stråk och att konstnärer involveras tidigt i processen är av yttersta vikt för ett bra slutresultat.

Bostäder

Söderhamns kommun har knappt 26 000 invånare och ca 12000 av dessa bor i tätorten. Om vi blickar framåt, pekar befolkningsprognosen för Söderhamn på att var tredje invånare kommer att tillhöra åldersgruppen äldre, dvs. 65 år eller mer år 2030. Det är en stor ökning mot idag, då var fjärde invånare ingår i den åldersgruppen.

Kommunen arbetar nu strategiskt med att skapa lösningar för hur en större del av befolkningen kan bo bra på äldre dagar. Enligt forskningen vill många äldre bo kvar så länge som möjligt, men det ställer också krav på exempelvis ökad tillgänglighet. Förutom ett tryggt boende, blir närheten till service och

gemenskap extra viktig när man är äldre och kanske inte är lika rörligt. Då kan ett boende i centrumnära läge vara attraktivt, något som kommunen och inte minst Faxeholmen tydligt märker i form av ökat intresse för att bo i seniorbostäder eller liknande former.

En slutsats är att tillgängliga bostäder särskilt ska prioriteras i centrum. Som helhet ska dock centrum kunna erbjuda en mångfald av bostäder, både stora och små, anpassade för olika åldersgrupper med olika resursstarka hushåll. Det skapar en levande och trygg stadskärna.

Söderhamns stadskärna

– ett riksintresse för kulturmiljö

Hela programområdet berörs av det riksintresse för kulturmiljövården (K 603) som omfattar stora delar av centrala Söderhamn enligt kartan nedan. Grunden för riksintresset är den välbevarade enhetliga rutnätsstaden i enlighet med PG Sundius stadsplan från 1875. Förändringar inom ett riksintresseområde får enligt plan- och bygglagen inte innebära en s.k. påtaglig skada. Vad som i praktiken är en sådan skada är en bedömningsfråga som avgörs av Länsstyrelsen.

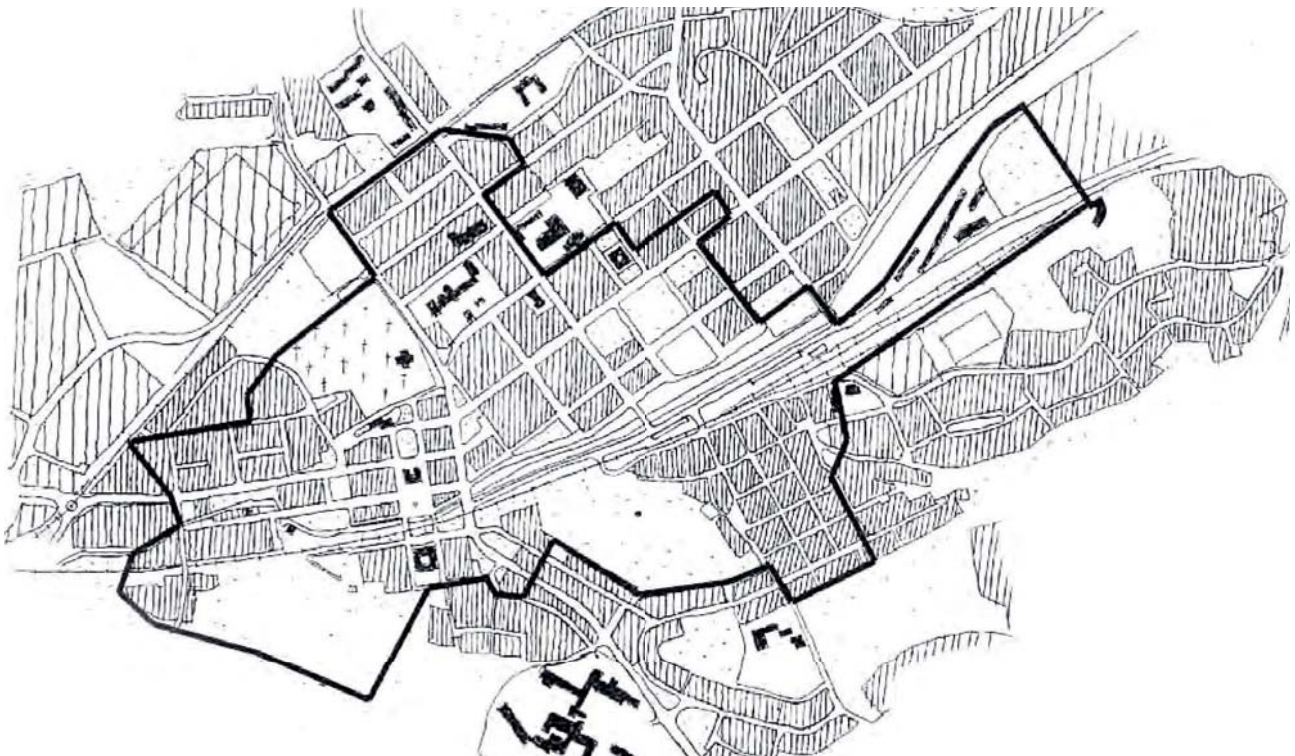
Inom stadskärnan finns ett stort antal värdefulla byggnader från sent 1800-tal och tidigt 1900-tal, huvudsakligen tvåvånings träbyggnader av den typ som var vanlig i 1800-talets trästäder.

Inom planprogrammets område utpekade följande

områden, vilka stor kulturhistorisk hänsyn ska tas vid förändringar:

- Rådhusområdet utgör den enhetligaste och kanske värdefullaste torgbildning i länet
- Kungsgatans norra sida samt delar av kvarteret Furan har ett mycket högt bevarandevärde,
- Hamn- och spårvägsområdet speglar en viktig del av Söderhamns utveckling som hamn- och handelsstad.
- De båda magasinsbyggnaderna väster om järnvägsstationen längs med Södra Hamngatan utgör ett karaktärsfullt inslag i stadsbilden.

Förändrad mark- och vattenanvändning eller förändring av befintlig bebyggelse samt eventuell tillkommande bebyggelse får inte stå i strid mot riksintresset. Ny bebyggelse ska anpassas till kulturmiljön.

Markförhållanden

GEOTEKNIK

Geotekniska utredningar som tidigare gjorts för Köpmantorget visar att markens nivåer har förändrats över åren och att risken för markbrott mot Söderhamnsån är stor vid nybyggnation och schaktning.

En översiktlig geoteknisk bedömning för området norr om Söderhamnsån visar att grundvattensänkningar inom området kan orsaka sättningar varpå det är viktigt att fördjupade undersökningar görs under arbetet med detaljplaner för ny bebyggelse och vägar.

Geotekniska undersökningar för Faxevallen visar att markens stabilitet är begränsad och att större markbelastningar kan medföra risk för lokala skred.

Ny byggnation på Köpmantorget bör pålas men ska samrådas med geoteknisk sakkunnig innan byggnation. Under det fortsatta arbetet med detaljplaner för Faxevallen och Söderhamns centrum behöver de geotekniska utredningarna kompletteras utifrån förslag på ny bebyggelse. Särskilt i anslutning till Söderhamnsån där det föreligger risk för skred.

FÖRORENAD MARK

Enligt uppgifter i geotekniska utredningar för Köpmangatan och Köpmantorget har dessa områden tidigare utgjorts av brädgårdsområde som utfyllts.

På Köpmantorgets södra del har det funnits en bensinstation. Inga uppgifter finns om sanering, vilket troligen inte utförts. I marken kan det finnas föroreningar från drivmedelshantering.

Inom Köpmantorget och bensinstationen vid inre hamnen har ingen provtagning och ställningstagande gjorts om behov av sanering. Med tanke på tidigare verksamhet så ska fortsatt planarbete vid förändrad markanvändning föregås av vidare utredningar och marken vid behov saneras.

Vid en byggnation av områdena ska marken saneras för att klara riktvärdena för känslig markanvändning (KM).

Inför kommunens övertagande av marken inom bangårdsområdet gjordes en utredning av markföroreningar inom området. En del massor har redan hunnit schaktas bort men under finns dock mark som till olika grad är förorenad. De föroreningar

som kan ge begränsningar och gör att området måste undersökas mer i detalj är PAH, bly, koppar, zink och arsenik.

Från bangårdsområdet finns tidigare undersökningar som översiktligt visar föroreningssituationen. Sanering är endast utförd i en begränsad del, mot fd Lokstallarna. Merparten av föroreningarna finns kvar underliggande det tidigare bärlagret, därför ska fortsatt planarbete vid förändrad markanvändning föregås av vidare utredningar och marken vid behov saneras.

Nedanför Faxeholmen i ett promenadstråk längs med ån har man funnit kisaska, som ligger ytligt. Utbredning och föroreningsnivåer är i dagsläget okänt. Området är för tillfället avspärrat och föremål för utredning. Arsenik, kadmium och bly är kända föroreningar i kisaska som utgör en hälsorisk. Marken skall provtas och beslut tas om det föreligger behov av sanering. Eftersom området ligger i ett promenadstråk kommer åtgärden att prioriteras av tillsynsmyndigheten och kommunen markförvaltare.

Teknisk försörjning

VATTEN OCH AVLOPP

Kommunalt vatten- och avloppsledningsnät finns inom planområdet med tillräcklig kapacitet för nya va-anslutningar, dock behövs en noggrannare redovisning för tänkt bebyggelse för att hitta bästa tekniska lösning. Ledningsnätet måste utökas för att möjliggöra vissa delar i planprogrammet.

Ledningsförnyelse av befintliga va-ledningar i området kan behöva prioriteras. Idag renas det kommunala avloppet i Granskärs reningsverk med utlopp i Lötån via ett våtmarksområde - Granskärs våtmark. Reningsverket drivs av kommunala bolaget Söderhamn NÄRA. Ledningssystemet har varierad status.

DAGVATTEN

Dagvattensystemet är delvis separerat till Söderhamnsån och sanitärt till reningsverket. Plan finns för förbättringsåtgärd gällande separering av dagvatten och sanitärt.

Den befintliga dagvattensituationen samt tillkommande utbyggnad ska noggrant ses över med tanke på klimatförändringar.

EL

Eventuellt kan nya transformatorstationer krävas vid en utbyggnad av bostäder.

AVFALLSHANTERING

Bostädernas avfallshantering sker inom fastigheten. Vid planering och gestaltning av ny bebyggelse ska ytor för avfallshantering och renhållningsfordons transportvägar tidigt hanteras i utformningsfrågan.

BREDBAND

I centrumkärnan finns bredband tillgängligt för ny bebyggelse.

Söderhamnare tycker om centrum

De verkliga experterna på en plats är de som bor och vistas där. De vet hur platsen fungerar och hur den upplevs. Det kan kallas för ett inifrånperspektiv, till skillnad från ett utifrånperspektiv som olika yrkesgrupper har och som med sin särskilda kompetens kan bidra till att fördjupa olika perspektiv och bidra med lösningar på upplevda problem med en plats eller stadsdel.

Under 2013 och fram till hösten 2014 har kommunen genomfört ett antal dialoger med söderhamnare med fokus på centrum. I augusti 2013 bjöd kommunen in till en temadag om Strykjärnsparken och i september genomfördes en dialog med fokus på boende, trafik, handel och mötesplatser på CFL (Centrum för flexibelt lärande).

Under hösten 2014 genomförde kommunen dialoger och stadsvandringar med barn och unga från förskoleklass upp till och med gymnasiet. Fokus på dialogerna var hur centrum används idag, vilka styrkor och svagheter olika platser har samt hur centrum kan utvecklas framöver. Kommunens tillgänglighetsråd med representanter från alla handikappföreningar i Söderhamn genomförde under hösten 2014 en seminariedag med centrum

som tema. Rådet kom med synpunkter på delar av centrum och genomförde också en stadsvandring med tillgänglighet som fokus.

Synpunkter från dialogerna är en del av planeringsunderlaget och programmet. I den följande texten presenteras en sammanfattning av dialogerna sorterat på dels den dialog som genomfördes under 2013, samt dialogen med tillgänglighetsrådet och barn- och ungdomarna hösten 2014.

Sammanlagt har ca 150 personer deltagit i dialogerna. För den som vill läsa mer om dialogerna, finns de dokumenterade och tillgängliga på kommunen.

Stadens mötesplatser - parker, gator och torg

Stadens roll som mötesplats är central. Idag fungerar biblioteket som en viktig mötesplats för människor i alla åldrar, kön och etnisk tillhörighet. Staden har många parker och gröna stråk, men idag upplevs de av många som ganska tomma på innehåll. Mötesplatserna ska gynna spontana möten och aktiviteter och vara generationsövergripande, anser flera. Stadens grönområden har också en potential att utvecklas.

Trafik

En fråga som engagerar är på vilket sätt gående, cyklister och bilister ska dela på utrymmet i centrum. Utifrån dialogen på CFL hösten 2013 framgår att många vill ha ett centrum som underlättar för cyklister och gående.

Att cykla ska kännas attraktivt och därför behövs fler och bättre cykelbanor. Attityden kring kollektivtrafikresande är något som en del anser behöver ”jobbas på”, vilket får tolkas som att det ska kännas mer självklart för alla som har möjlighet att ta bussen i stället för bilen. Centralt i centrum, exempelvis gågatan, anser några ska fungera som s.k. gångfartsområde, det vill säga att det är på de gåendes villkor som någon cyklar där. Även Norra Hamngatan anser några ska fungera som ett gångfartsgata, så att biltrafiken kör långsammare.

Hur långt är det rimligt att gå från bilen till målpunkten i centrum, var en fråga som diskuterades på dialogen. Här ansåg flera att mellan 100 till 300 meter är rimligt med undantag för handikapparkeringar.

Handel

Ett centrum med en större variation önskas av flera. Flera diskuterade också en utveckling av torghandeln, som gärna får finnas året runt. Försäljning i sjöbodarna och upplevelsebaserad handel lyftes också på rundabordssamtalen.

Boende

Att kunna bo nära kommunikationer, butiker och folkliv är något som är lockande. Kan boendet dessutom kombineras med tillgänglighet i form av entréer och hissar, klimatsmarta hus samt social samvaro genom till exempel odlingsmöjligheter och inspirerande parker och stråk, blir boendet än mer attraktivt. Av dialogen framkom också att det är bra om centrum är en plats för olika människor, det i sig skapar attraktivitet.

Tillgänglighetsrådets synpunkter på centrum

Stadsvandringen med tillgänglighetsrådet kan sammanfattas med att centrum i nuläget är trevligt, erbjuder en social mötesplats och platser att sitta ner och njuta av omgivningen. Dock finns synpunkter

på tillgängligheten när det gäller framkomlighet i parker och på torg, avsaknad av fräscha toaletter för allmänheten och svårigheter att ta sig in i lokaler från gatuplan. Önskemålen från tillgänglighetsrådet är fler sittplatser, mer liv och rörelse och möjlighet till aktiviteter som Qi Gong och boulespel i central miljö. Centrum i framtiden ses som en plats att mötas på, i en attraktiv och lugn miljö, men som erbjuder aktivitet, kultur och stimulans.

Var är pojkar och flickor i centrum?

Idag rör sig flickorna och pojkarna framförallt på och i närheten av gågatan. Oavsett ålder är caféerna populära och även affärerna, biblioteket och biografen i närheten av Köpmantorget.

De yngre barnen är på stan med sina föräldrar. Om de skulle få välja själva, vill de troligen helst vara på "lekborgen", en favoritplats för många yngre barn. Mellan- och högstadiebarnen rör sig fritt utan föräldrar på stan och utnyttjar även de offentliga rummen något mer.

Köpmantorget – eller Epatorget – som några pojkar kallar platsen för, är en samlingsplats för högstadieungdomar på fredag- och lördagkvällar. Även Stadsparken och flytbryggan vid Strykjärnsparken nämns som platser som besöks. "Bakgatan", eller "Antigågatan", är det stråk som upplevs både otryggt och ofräscht.

För barn i åldrarna 10-15 år är annars A-huset, eller Verkstäderna, en plats som många tycker om och vistas på. Hamburgerrestaurangen är också ett favoritställe utanför centrum. För ungdomarna i 15-18-årsåldern är fiken favoritplatser, eftersom man kan sitta där och plugga, men också träffa vänner och se andra.

Sammanfattningsvis uppfattas centrum, eller stan' av åtminstone mellan-, hög- och gymnasieungdomarna som ganska tråkig och tom på innehåll. Det finns ändå kvaliteter i centrum som till exempel parkerna,

folklivet på gågatan och affärerna. Flera lyfter fram att centrum upplevs som skräpigt och dåligt underhållet. Idag uppfattas centrum inte som en plats där man stannar till och bara hänger eller gör något spontant. Med undantag från de ungdomar som är på Epa-torget på fredagar och lördagar, är det få ungdomar som besöker centrum utan ett särskilt ärende. Trots det stora utbudet av parker, är det tydligt att barn och ungdomar inte vistas i stadens parker eller i någon större utsträckning går längs med ån.

Barn och ungdomars idéer för framtidens centrum

När vi pratar om centrum och hur det kan bli bättre, är ett återkommande uttryck ”mysigare”. Det handlar

om mer blommor, fin belysning (”gillar att det hänger lampor på julen”) och ställen i parkerna att sitta på. På kvällarna upplevs centrum och ”bakgatan” som otryggt, men även på biblioteket och på gågatan anser en del ungdomar att det också känns otryggt med många missbrukare. Parkerna behöver fyllas med mer innehåll och skötas bättre. Idéer som isbana på Köpmantorget, gärna med ett fik eller restaurang lyfts fram. Det finns en önskan om att kunna göra något i parkerna eller på torget, som att ha picnic, träna eller åka skridskor.

Genom samtalen kan vi också tolka att det finns ett behov av att kunna vara stolt över centrum, att det ska vara städlat och välskött och vara livfullt – helt enkelt mysigt.

ANALYS

Landskapets förutsättningar

Söderhamns centrum är starkt påverkat av Söderhamnsån som rinner genom centrum. Ån är både en tillgång och barriär. Ån ger centrum en tydlig riktning från inlandet och mot havet samtidigt som det endast finns några få ställen att ta sig över. Andra starka barriärer beskrivs närmare på sid 25. Kungsgatan och Södra Hamngatan förstärker Söderhamnsåns riktning i väst-östlig riktning. Rätvinkligt finns flera tydliga stråk som är ett resultat av rutnätsstadens tydliga struktur.

Centrum har några tydliga landmärken som upplevs nära eller på långt avstånd, dessa är viktiga som referenspunkter i staden. Särskilt tydlig är Oscarsborg som syns från stora delar av centrum. Både Östra och Västra berget utgör tydliga landmärken i sydväst. Den tätare bebyggelsen som vetter mot ån förstärker de tydliga rumsbildande väggarna.

Även om stadskärnan stundtals upplevs som splittrad med bebyggelse från olika epoker finns tydliga områden med starka bebyggelsekaraktärer som är viktiga för att förstå stadens historia.

Oscarsborg är ett tydligt landmärke som syns från centrum

- Karaktäristiska områden
- Tydliga riktningar
- Barriär
- Rumsskapande landskapselement
- Rumsbildande bebyggelse
- Landmärken

Målpunkter och stråk

De flesta målpunkterna i Söderhamns centrum är samlade utmed gågatan; butiker, matställen, bibliotek, apotek, turistbyrå och systembolag mm. Andra målpunkter i och kring centrum är Söderhamns teater, Verkstäderna, CFL (Centrum för flexibelt lärande), skolorna mellan Norrtullsgatan och Åsgatan, Rådhusstorget, parkerna och inre hamnen. Längre från centrum finns resecentrum och E-center.

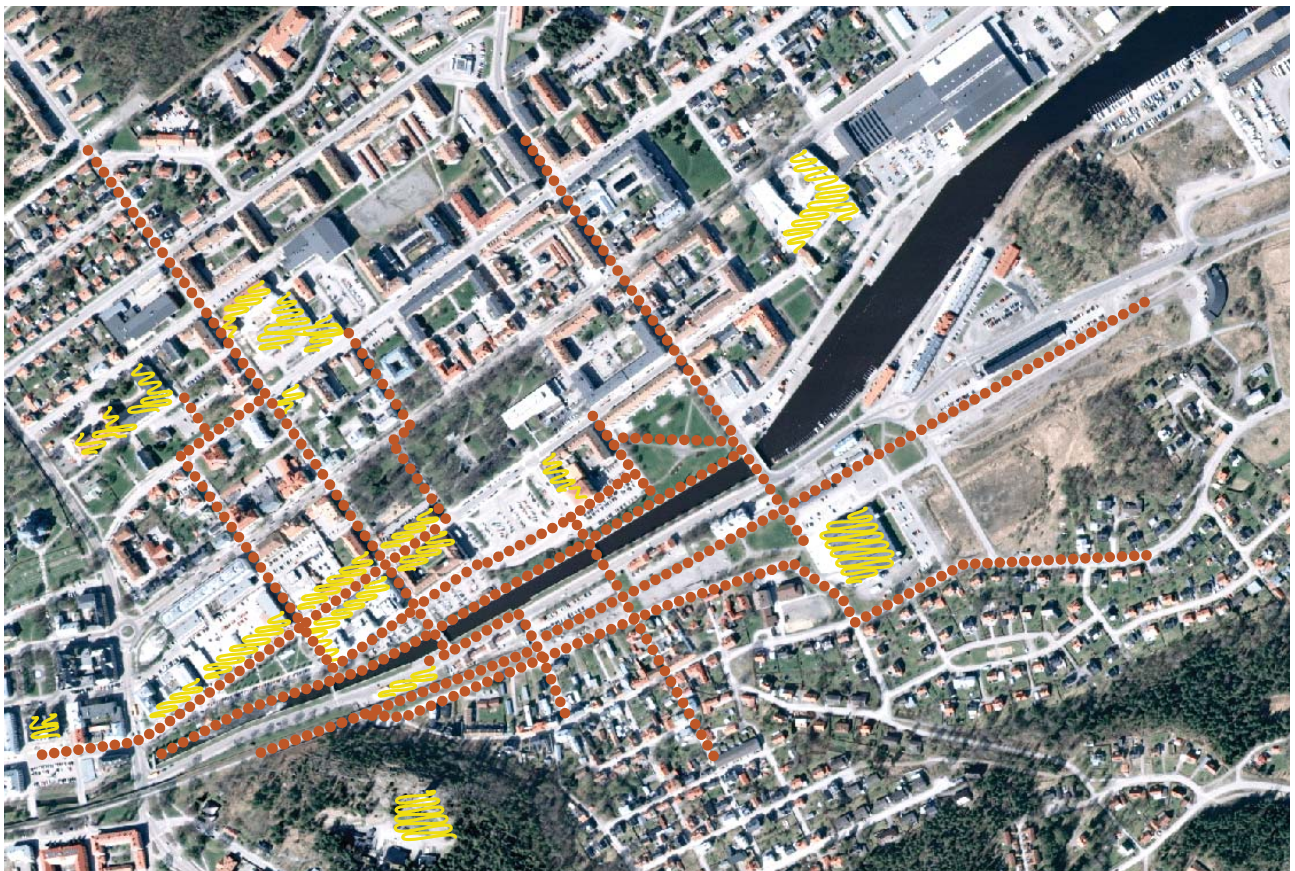
Huvudstråket i centrum är gågatan Köpmangatan. Andra stråk i öst-västlig led är gamla järnvägsviadukten och dess förlängning ut mot Inre hamnen, samt promenaderna längs ån.

Stråken längs ån används för evenemang med båtar, fisketävlingar restauranger etc.

Söderhamns många parker och torg är också viktiga målpunkter som skulle kunna utvecklas, med hjälp av tydligare kopplingar och genom att utveckla dess innehåll.

Söderhamn behöver flera målpunkter som fungerar

under hela året, både inomhus- och utomhus, för gamla och unga oavsett kön och etnisk tillhörighet.

Barriärer

Stadskärnan delas idag av med flera tydliga barriärer, t.ex. vägar, Söderhamnsån och ödsliga torg. I direkt anslutning till centrala staden ligger Köpmangatan, ett attraktivt stråk men som avskiljs utav två tydliga barriärer. Mellan Köpmangatan och Kungsgatan ligger en ödlig lastgata som främst befolkas av lastbilar och bilar. Gatan saknar i princip entréer vilket gör den till en otrygg plats och blir en barriär för ensamma fotgängare. En annan tydlig barriär i centrum är gågatans slut vid Köpmantorget. Stråket fortsätter vid Cityhuset, för att sedan tyna bort i brist på verksamheter och målpunkter.

Söderut är ån både en tillgång och en barriär. Med ett begränsat antal broar över ån blir stråken i nord-sydlig riktning styrda till specifika punkter som omöjliggör ett fritt flöde, därför utgör ån ett hinder idag. Ytorna norr om ån kan i dag uppfattas lite ödsliga. Söder om ån bildar Södra Hamngatan och sedan det gamla järnvägsområdet en barriär mot de gamla fiskarkvarteren.

Ån, en tillgång och barriär då broarna ligger glest

Lastgatan saknar butiks- och bostadsentréer och upplevs som otrygg

BARRIÄRER - KVALITETER OCH BRISTER

- + Ån, vattenkontakt, öppenhet, aktiviteter knutna till vatten
- + Parker bidrar till en grön stad.
- + Järnvägsstråket med sin viadukt, kulturmiljö som sätter stråket i ett historiskt sammanhang.
- + Köpmangatan, gågata med levande bottenvåningar utmed sträckan Strykjärnsparken, Köpmantorget.
- Söderhamnsån, bryter av stråk och skärmar av centrum mot söder.
- Lastgatan, upplevs otrygg. Saknar entréer och verksamheter som vänder sig mot gatan.
- Köpmantorget, stort torg med parkeringsplatser, saknar målpunkter där människor uppehåller sig under längre tid. De stora parkeringsytorna bidrar till en otrygg miljö under kvällar/nätter. Stråket från Köpmangatan slutar här pga. brist på verksamheter/butiker.
- Källgatan, trafikerad gata som skapar en barriär mellan centrum och området kring Rådhuset.
- Norralagatan, bred trafikerad gata som skärmar av centrum mot nordöst. Här saknas målpunkter och verksamheter i bottenvåningar.
- Köpmangatan öster om Köpmantorget kantas av bostadsbebyggelse med förhöjd bottenvåning och få entréer vilket ger en dålig kontakt mellan gatan och bebyggelsen, vilket ger upplevelsefattig och otrygg miljö.

Bebyggelsestruktur

Det gamla stadsmönstret, gatumiljöerna och parkerna och den äldre bebyggelsen har givit staden dess form och utgör grunden i stadens identitet.

För 600 år sedan, när vattenytan stod fyra meter högre än idag, var Faxeholmen, belägen på södra sidan av den inre delen av Söderhamnsfjärden, helt omsluten av vatten. Idag är Faxeholmen en ganska hög, brant kulle och del av fastlandet. På kullen finns resterna från en av Norrlands tre medeltida befästningar, Faxehus. Befästningen uppfördes av Vitaliernerna, sjörövare i Östersjön under slutet av 1300-talet. Ganska snart, år 1398, överlämnades den till unionsdrottningen Margareta.

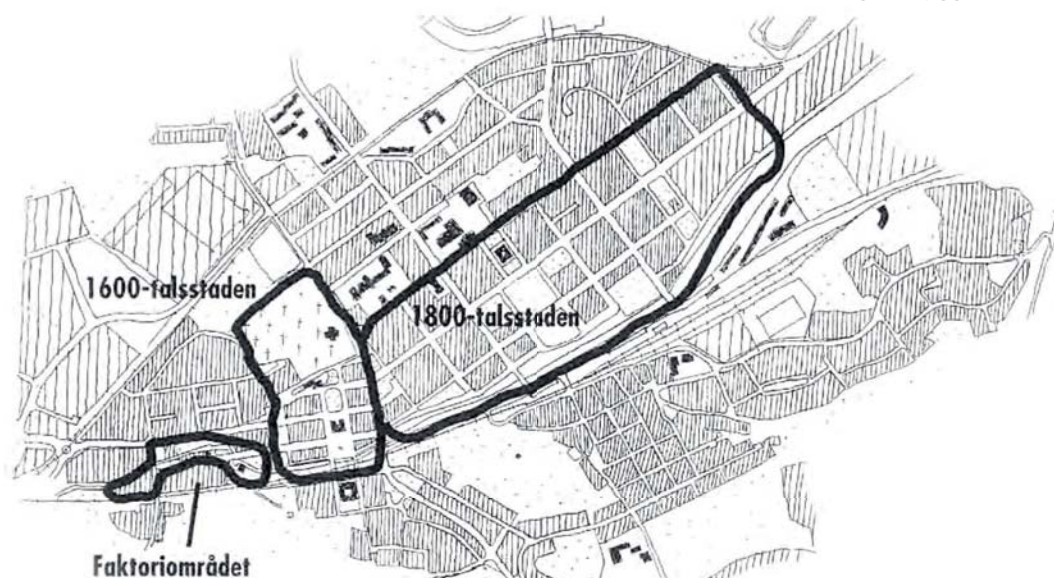
Faxehus historia visar att det redan på 1300-talet fanns en ansats till ett samhälle och marknadsplats vid Söderhamnsåns utlopp i Bottenhavet. I kronans ägo användes borgen som fäste för fogdarna, som bland annat drev in skatter i Hälsingland. I samband med striderna mellan Engelbrekt och unionsmonarken Erik av Pommern erövrades Faxeholmen 1434 av en bondehär. Borgen brändes ned och återupbyggdes aldrig mer.

Stadens historiska epoker från 1620-talet när staden anlades för gevärsfaktori, till sjöfarts- och industristad under 1800-talet, den dominerande träindustrin under sena 1800-tal och mekanisk och elektronisk industri samt flygflottiljen F 15, har givit avtryck i bebyggelsen. Stadens innehåll har därmed påverkat stadens kvalitet och struktur.

Stadskärnan består i grova drag av tre delar med olika funktionell och historisk bakgrund. Gevärsfaktoriets område var av naturliga skäl knutet till vattenkraften. Stadsdelen Väster var, innan den i huvudsak revs på 1960-talet, en tät trästad med en blandning av industri, köpmannahus och bostäder med gevärsfaktoriets byggnader som kärnan. Idag finns endast några delar kvar av den äldre bebyggelsen, bl.a. tullmjölskvarnen. Strukturen i området var knuten till ån och hade därför ett gytttrigt och oregelbundet planmönster. En rutnätsplan för området rätade senare till den oregelbundna planstrukturen och ån kom att gå genom kvarteren.

Efter bränder på 1600-talet byggdes Ulrika Eleonora kyrka 1693 och under 1700-talet uppfördes det första rådhuset på samma plats som det nuvarande. Stadsplanen rätades upp och bebyggelsekvarteren sträckte sig ett kvarter öster om Källgatan, en av de första broarna över ån byggdes i Kyrkogatans förlängning. Parkstråket som sträcker sig från kyrkan till ån tillkom först i rutnätsplanen från 1875.

Stadens expansion som träindustristad samt byggnadsstadgan för rikets städer som kom 1874 krävde en utökning av staden. 1875 upprättades en ny stadsplan för stadens expansion öster ut och 1876 års brand innebar endast några förändringar på planen. PG Sundius stadsplan från 1875 var en strikt rutnätsplan med räta vinklar och kvadratiske kvarter, avsedd för en tvåvåningsbebyggelse i trä. Tre park-

stråk stäcker sig från ån och norr ut för att garantera grönska och hindra bränders spridning. Parkstråken har bibehållits men nyttjats för offentliga byggnader som Tingsrätt och polishus. Huvudgatan Kungsgatan planterades med lönnar för ett storstadsmässigt intryck. I slutet av 1800-talet hade stadsplanen i stora delar genomförts. En del som inte realiserades, var stadsdelen Öster med sin fiskarbybyggelse från 1700- och 1800-talet.

Järnvägens dragning genom staden krävde stora markområden för att ge plats åt gator, spår och stationsbyggnader. Stadsbilden förändrades kraftigt genom den järnvägsviadukt som uppfördes söder om Rådhusorget och området Öster fick en barriär mot ån och stadens centrum.

I början på 1900-talet kom nya moderna stadsplaneidéer fram som förespråkade mer mjuka och organiska gatu- och kvartersstrukturer. Norra staden och Holmänge är ett resultat av dessa idéer, vilket resulterade i så kallade trädgårdsstäder. Efter andra

världskriget präglades stadsplaneidealen av tidens positiva framtidstro i kombination med att vanliga familjer hade råd att äga en bil. Med bilens intåg kortades också avstånden och affärerna som tidigare låg samlad i stadskärnan kunde lokaliseras längre ut i periferin. Centralt i staden förlängdes centrum ut öster om Köpmantorget med bl.a. Cityhuset. Några decennier senare, på 80-talet görs Köpmangatan om till gågata mellan Strykjärnsparken och Köpmantorget och ännu en gång drabbas staden av en brand i kvarteret Alen. Efter branden byggdes kvarteret upp igen med bostäder och butiker. Sedan början av 90-talet är tilläggen få i centrum. 2012 byggdes kvarteret Granen ut, det vill säga dåvarande Combi-gallerian, med ökade utrymmen för restaurang, café och butiksytor. På så sätt förbättrades också kontakten med Strykjärnsparken positivt.

Strukturen i den centrala delen av Söderhamn grundar sig i PG Sundius rutnätsplan som har en robusthet i sina kartersformer att den även klarar av en storskaligare och rät bebyggelse.

Söderhamns bebyggelsehistoria i kortformat:

1300-talet – Faxehus uppförs.

1620-talet - Gustav II Adolf grundar Söderhamn. Rutnätsplan med oregelbundna kvarter växer fram i stadsdelen Väster.

Flera bränder härjar.

1693 – Hedvig Eleonora byggs.

1700-talet – första Rådhuset uppförs. Stadsplan stramas upp med rektangulära kvarter till Källgatan.

1875 – PG Sundius stadsplan som med ett strikt rutnät sträcker sig till och med Köpmantorget.

1876 – staden brinner igen.

1950- och 60-talet – äldre bebyggelse rivs och ersätts av ny citybebyggelse och bostäder.

1980-talet - Köpmangatan görs om till gågata. Kv Alen brinner upp. Kvarteret byggs upp med bostäder och butiker.

2010-talet - Kv Granen byggs ut.

KVALITETER I STADSMILJÖN:

- Många och väl utformade parker, särskilt Stadsparken.
- Vacker småstadsbebyggelse i trä, främst kring rådhuset och längs Kungsgatan.
- Stilig gatumiljö utmed Kungsgatan med pampig trädplantering samt vackra äldre byggnader.
- Trivsamt miljö i gågatan på Köpmansgatan.
- Rådhusområdet och rådhuset med en vacker återställd markbeläggning
- Östra berget med Oscarsborg.
- Söderhamnsån med sitt dramatiska lopp i väster och lugna väg genom centrum.
- Det s.k. Cityhuset vid Köpmanstorget, affärskomplex från sent 50-tal som skulle kunna upprustas och återställas.

Trafik

Det ska vara lätt att ta sig till och från Söderhamns centrum för alla trafikslag, men fotgängare, cyklister och bussresenärer ska prioriteras högre än biltrafikanter.

Mest prioriterat för bilarna är tillgängligheten till och från parkeringen på Köpmantorget, Norra Hamngatan, furans parkeringsdäck samt parkeringsdäcket på Lönnen.

Gång-, cykel- och kollektivtrafik är betydligt mer kapacitets-starka än biltrafiken och tar betydligt mindre yta i anspråk, så därför har dessa transportmedel högst prioritet i stadskärnan där utrymmet är begränsat. Gång, cykel och kollektivtrafik har även en positiv inverkan på stadslivet, varför det också är dessa trafikslag som ska främjas centralt i Söderhamn.

KOLLEKTIVTRAFIK

2011 flyttades den centrala bussnoden från Köpmantorget till Södra Hamngatan samtidigt som stadslinjerna 1, 2 och 3 infördes. Flytten har varit positiv för utvecklingen av busstrafiken.

Kvalité/Brister

Bussnoden vid Järnbron har upplevts som ett stort lyft för kollektivtrafiken i Söderhamn, och troligen inte i första hand beroende av flytten, utan snarare genom ändring till tätare trafik än 20 min och bättre helgtrafik.

BILTRAFIK

Söderhamns centrum omgärdas av fyra genomfarter med relativt höga trafikmängder. Kungsgatan ca 12000 ådt (årsdygnstrafik), Norralagatan ca 5500 ådt, Södra Hamngatan ca 3500 ådt och Källgatan ca 6000 ådt. Diskussioner har förts att ev. stänga del av Norra Hamngatan, men man ska då beakta vilka gator som blir extra belastade.

Kvalité/Brister

Förslag finns för att flytta en del av biltrafiken från Kungsgatan till Södra Hamngatan.

PARKERING

Idag finns ca 810 fria parkeringar inom den geografiska avgränsningen för centrum och vad gäller dialoger med lokala företrädare för handel och cityföreningen så är det inte önskvärt att minska dessa. Parkeringen på det största torget, Köpmantorget, rymmer ca 110 p-platser.

I en nyligen utförd parkeringsutredning har 808 p-platser noterats på 9 anläggningar (markparkering och parkeringstak) samt 14 gator i de centrala delarna. Beläggningsgraden konstateras variera mellan 50 - 70 %, beroende av plats och vardag eller helgdag.

Kvalité/Brister

Ett förslag med parkering utefter Södra Hamngatan skulle frigöra andra ytor i centrum till annat än parkering.

CYKELTRAFIK

Gågatan är skyltat både för gående och cykeltrafik men kan upplevas lite diffus.

Kvalité/Brister

Ett tydligare cykelstråk i centrum behövs i väst – östlig och nord – sydlig riktning

GÅNGTRAFIK

Gågatan är det stora stråket för gångtrafik, men där rör sig även fordon som levererar varor till butiker samt färdtjänst/taxi vilket kan upplevas otruggt.

Kvalité/Brister

Önskemål finns att få bort alternativt att minska antalet varutransporter på gågatan

Vattenområden

Söderhamnsån rinner tvärs genom staden i väst-östlig riktning innan den rinner ut i Bottenhavet. Ån är en stor tillgång för staden. Öster om Källgatan finns det idag två broar som förbinder norra och södra sidan av Söderhamnsån, dessa är placerade med ett avstånd på ca 400 meter. Broarnas placering påverkar tillgängligheten kring ån då flödet blir koncentrerat i de punkter där broarna går över ån. Från håll är åns vattenyta svår att upptäcka då vattnet ligger lågt i förhållande till övrig mark. Detta gör att kontakten till ån inte är så god som den skulle kunna vara.

Miljö kvalitetsnormerna för vatten uppnås inte för åns kemiska status, och åns ekologiska status nås endast till måttlig grad.

STRANDSKYDD

Strandskydd gäller 100 m från strandkant. Strandskydd som har upphävts för ett område genom en bestämmelse i en detaljplan enligt plan- och bygglagen (2010:900), eller för ett område som har avsetts att omfattas av en detaljplan eller områdesbestämmelser enligt samma lag, gäller strandskyddet åter, om:

1. området upphör att omfattas av detaljplanen eller områdesbestämmelserna, eller
2. detaljplanen eller områdesbestämmelserna ersätts med en ny detaljplan. Lag (2010:902).

STIGANDE VATTEN

Ny bebyggelse ska inte uppföras på mark som riskerar att utsättas för översvämning eller andra konsekvenser av klimatförändringarna. Kommunen saknar idag planeringsmässiga riktlinjer för att hantera påverkan av framtida klimatförändringar. En översiktlig analys av förutsättningarna för klimatpåverkan, *Stigande havsnivåer kuststräcka Faxekullen - Bromsäng, Stugsund, Söderhamns kommun*, har tagits fram 2014-08-11 (Diariern: KUS/2007/0188). Analyserna bygger på ett tidsperspektiv fram till 2100 och är beräknade utifrån 100-årsnivån (vattenstånd med 100 års återkomsttid). Analysen visar att nivån +3.0 meter RH 2000 bedöms vara lämplig att tillämpa för bostadsbebyggelse inom Stugsundsudden. Samma nivåer ska kunna tillämpas inom planområdet. Frågan om hantering av stigande vatten behöver utredas närmare i framtida detaljplaner.

Parker och grönområden

Söderhamn centrum har idag gott om gröna platser med anlagda parker. Efter stadsbranden 1876 och med en allmän byggnadsstadga för städer som började gälla 1874 ställdes högre krav på iordningsställandet av parker och öppna platser. Dessa regler bör haft inverkan på den nya stadsplanen som togs fram och som visade flera gröna parkstråk i nord-sydlig riktning. Parkstråken skulle även utgöra brandgata vid en ev. ny brand. Då stadsplanen främst genomfördes på den norra sidan av ån och järnvägens dragning på södra sidan av ån är de nord-sydliga grönstråken söder om ån mindre omhändertagna.

Idag finns stora öppna gröna ytor i stadskärnan som kan uppfattas lite kala och ogestaltade. Utanför centrum finns fina närliggande naturområden med skogsmark.

STADSPARKEN

Stadsparken är Söderhamns äldsta park från 1880. Parken är ett spår efter PG Sundius stadsplan från 1876. Träden i parken planterades efter den stora stadsbranden för att tjänstgöra som brandgata och förhindra en ny katastrof. I parken finns äldre parkträd, blomsterplanteringar, soffor, en scen och

en hårdgjord central yta för publik och evenemang. Det finns även en fontän i parken som omges av konstverket Tidsspegel. Den centrala grusytan i parken är till för större evenemang men är inte tillräckligt stor för sitt ändamål. Parkens funktion i staden är otydlig och det saknas någon riktig målpunkt inom parken.

Parken har flera korsande gångstråk varav de åt väster och norr saknar direkta kopplingar till anslutande stråk i dessa riktningar. Stråket från det sydöstra hörnet av parken går endast fram till den centrala platsen i parken men saknar sedan vidare koppling åt nordväst i samma riktning. Tydliga spår visar att det saknas en gångväg i denna sträckning.

VÄSTRA STADSPARKEN

Parken fanns redan med i PG Sundius stadsplan från 1876 och anlades efter den stora stadsbranden. Parkens fokus ligger på rekreation och lek. I den södra delen av parken inryms idag centrumets enda lekplats som dessutom är funktionsanpassad. I parken finns även en offentlig toalett.

Lekplatsens läge i staden har förutsättningar för att växa och utvecklas till en större lekplats vilket skulle

innebära att större delar av parken tas i anspråk för lek.

ÖSTRA STADSPARKEN

Även denna park är ett resultat av 1876 års stadsplan av PG Sundius och var ursprungligen en del av Stadsparken. Parken är privatägd kvartersmark som förvaltas av Söderhams kommun, detta gör att kommunen saknar incitament att vidareutveckla och investera i parken. Parken nyttjas främst för gångpassage. Parken kan antingen bevaras eller bebyggas.

GURKPARKEN

Gurkparken är en av få parker i Söderhamn som är relativt plan till ytan. Detta gör parken användbar för olika aktiviteter. Parken används sällan och kan upplevas som ödslig, särskilt under kvällstid.

Parken i sig är ingen målpunkt utan helt beroende av de aktiviteter som anordnas på platsen. Parken skulle kunna utvecklas till en aktivitetspark med sitt centrala läge intill Söderhamnsån. Kontakten med ån och skärgården ska utvecklas och stärkas i anslutning till Gurkparken.

STRYKJÄRNSPARKEN

Parken avgränsas av pyramidalm och mot norr och väster av en låg stödmur av granit. Mot gågatan finns en lång planeringyta med sommarblommande växter. I parkens östra del finns konstverket Maj av skulptören Emil Näsfall. I parken finns även en modell av planeten Neptunus som är en del av Sweden Solar System, världens största skalenliga modell av vårt solsystem med dess planeter på olika platser i Sverige.

**SÖDER
HAMN!**

Planprocessen

PLANPROGRAM

När ett planprogram utarbetas ska ett samråd genomföras enligt plan- och bygglagens (PBL) regler enligt 5 kap 10, 11§. Syftet med samrådet är nå ut brett till berörda myndigheter, organisationer och kommuninvånare för att fånga in synpunkter på förslaget. På så sätt kan ny kunskap och synpunkter förbättra förslaget.

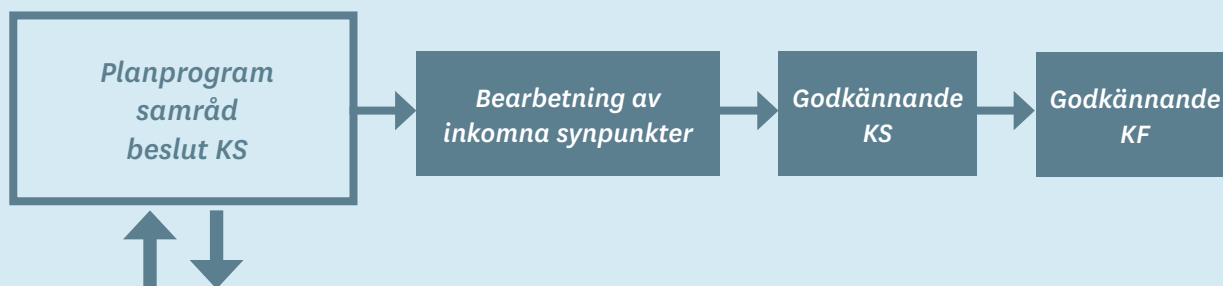
Samrådets form kan se olika ut och anpassas till den aktuella situationen. I samrådet kring centrum kommer förslaget presenteras på huvudbiblioteket och på mindre orter i kommunen. Ett samrådsmöte kommer genomföras i början av samrådstiden och därutöver kommer bland annat tjänstemän bemanna utställningen på vissa tider på huvudbiblioteket för kunna diskutera förslaget med besökare. Samrådet kommer att hållas i sex veckor, med start vecka 5, 2015. Efter samrådet kommer inkomna synpunkter bearbetas och sammanställas i en

samrådsredogörelse. Synpunkterna kan också innebära att förslaget ändras. När bearbetningen av förslaget är klar, ska det reviderade programmet godkännas av kommunstyrelsen och därefter kommunfullmäktige.

Programmet kommer att ligga till grund för kommande detaljplaner i centrum, men även för utveckling av centrummark som inte kräver nya detaljplaner, exempelvis gator ,torg och vägar.

TIDPLAN

- Beslut om samråd 8 jan i Kommunstyrelsen
- Samrådstid V.5 - V.10
- Bearbetning av inkomna synpunkter
- Godkännande i Kommunstyrelsen i början av maj
- Godkännande i Kommunfullmäktige i slutet av maj

Möjlighet att lämna synpunkter

Vad är Söderhamns centrum för dig?

Historiskt sett är staden formen och symbolen för platsen där människor av olika anledningar träffas för att handla, roa sig, bo och arbeta. Oavsett storlek finns här marknaden, bostäderna, arbetsplatserna och den offentliga makten¹. Det är i staden vi möter och får erfarenheter av hur olika människor lever. Någon skulle kanske kalla det för ett ständigt pågående offentligt drama.

Staden har alltid varit i fokus, i sin extrema tolkning är den lösningen för civilisationen - eller tvärtom dess sönderfall. Staden har över tiden framställts som den bästa formen för att skapa samförstånd, men också platsen för ensamhet och moraliskt förfall. Men att stadens utveckling ligger i våra händer, vi som vistas i staden – det är nog en sanning. Vi behöver bara förstå vad som är gemensamma värden i vår stad och hur vi vill att staden ska utvecklas.

Vårt centrum, Söderhamns stadskärna, har vackra byggnader, parker och vatten. Den är också en livsmiljö för alla som bor här, en plats som flertalet kommuninvånare besöker med jämna mellanrum och en arbetsplats för många. Men hur ser vi på centrum? Saknar vi den utveckling som skett i större städer med många caféer, butiker och offentliga rum där människor sitter och promenerar? Eller är framtiden för Söderhamns stadskärna något annat?

En stad är också beroende av sitt omland, så även vårt centrum. På vilket sätt kan den lokala kulturen

och produktionen och det som också är Söderhamn sätta avtryck och handling i centrum?

En tanke som ska löpa som en röd tråd i allt vi gör kring staden är att alla känner sig välkomna i vårt centrum. I den dialog vi fört med barn och ungdomar om centrum, bekräftas tanken om att det är människorna som gör staden. Här framkommer det att det som gör stan' mysig, ganska mycket handlar om graden av folkliv.

Nu när vi ska samtala om centrum, önskar vi att samtalet sker med insikten om att centrum handlar om flera perspektiv. Den tekniska, materiella aspekten är viktig, men även mänskliga aspekter och behov på centrum. Hur vi möts och vad vi gör, hur våra parker, stråk och torg och butiker kan skapa den där mysigheten som ungdomarna lyfter fram, till exempel.

”Det är människorna som gjort staden och som ständigt gör om den.

Vi gör den genom att leva den. Staden är inte bara vår. Den är vi.

Vad som återstår är bara byggnader och tystnad².”

¹ Fritt översatt från Lewis Mumfords verk "Stadskultur" från 1942.

² Stadsarkitektur – form, kultur, liv, Stadsmiljörådet 1999, Madeleine Grive.

